

คู่มือ

การจัดกลุ่ม (Classification) แมลง ไร และแมงมุม ทางการเกษตร

กลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืชและดินปุ๋ย
กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

แหล่งที่มาของรูปภาพ

กลุ่มส่งเสริมการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร
ดร.เบญจคุณ แสงทองพราว ภาควิชากีฏวิทยา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จัดพิมพ์

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

พิมพ์ครั้งที่ 1

ปี 2564 จำนวน 10,000 เล่ม

ศัตรูพืช

Order Lepidoptera

ผีเสื้อกลางวัน (Butterflies) ผีเสื้อกลางคืน (Moths) ผีเสื้อบินเร็ว (Skippers)

Order Homoptera

เพลี้ย (Hoppers) จักจั่น (Cicadas) แมลงหว่าขาว (Whiteflies) เพลี้ยอ่อน (Aphids)
(Hemiptera : Auchenorrhyncha, Sternorrhyncha)

Order Lepidoptera

ผีเสื้อกลางวัน (Butterflies) ผีเสื้อกลางคืน (Moths) ผีเสื้อบินเร็ว (Skippers)

Order Lepidoptera

ผีเสื้อกลางวัน (Butterflies) ผีเสื้อกลางคืน (Moths) ผีเสื้อบินเร็ว (Skippers)

ลักษณะทั่วไป

- ตัวเต็มวัย จะมีลักษณะลำตัว ขา และปีก ปกคลุมด้วยเกล็ด (scale)
- หนอนมีขาจริง 3 คู่ และขาเทียม 4 คู่
- ปีก : แบบบาง
- ปาก : หนอนปากแบบกัดกิน (chewing) / ตัวเต็มวัยปากแบบดูดกิน (siphoning)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ดักแด้ → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

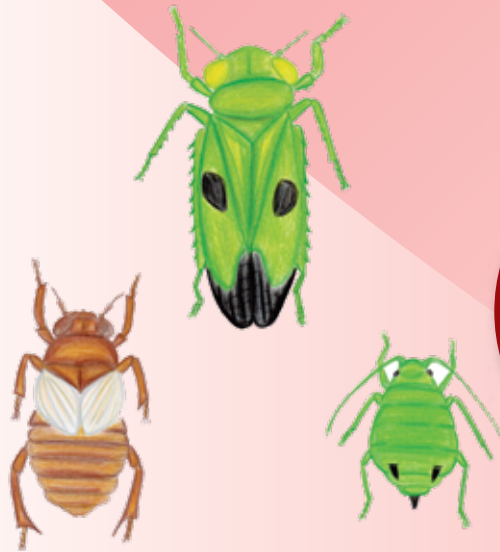
- ระยะหนอนเป็นศัตรูพืชที่ทำลายพืชผลทางการเกษตรอย่างกว้างขวาง
- ตัวเต็มวัยบางชนิดทำลายผลผลิต (ไม้ผล)

ตัวอย่าง

- หนอนกระทุ้งผัก หนอนกระทุ้งหอม หนอนกระทุ้งข้าวโพดลายจุด หนอนเจาะสมอฝ้าย หนอนใยผัก หนอนกอข้าว หนอนกออ้อย หนอนเจาะกิ่ง หนอนคืบ หนอนม้วนใบ หนอนบุง หนอนซ่อนใบ

Order Homoptera

เพลี้ย (Hoppers) จักจั่น (Cicadas) แมลงหว่าขาว (Whiteflies) เพลี้ยอ่อน (Aphids)
(Hemiptera : Auchenorrhyncha, Sternorrhyncha)

Order Homoptera

เพลี้ย (Hoppers) จักจั่น (Cicadas) แมลงหว่าขาว (Whiteflies) เพลี้ยอ่อน (Aphids)
(Hemiptera : Auchenorrhyncha, Sternorrhyncha)

ลักษณะทั่วไป

- มีขนาดเล็กจนถึงกลาง ไม่มีปีก / มีปีก เมื่อเกาะอยู่กับกิ่งจะพับปีกเก็บเป็นรูปหลังคาปิดลำตัว
- ปีก : คู่หน้า (แบบเหนียว, แบบบาง) / คู่หลัง (แบบบาง)
- ปาก : เจาะดูด (piercing - sucking)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืชสำคัญทางเศรษฐกิจ (หลายชนิดเป็นพาหะนำโรคไวรัสในพืช)

ตัวอย่าง

- เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เพลี้ยจักจั่นสีเขียว เพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย เพลี้ยอ่อน เพลี้ยไถ่แจ้ แมลงหว่าขาว จักจั่น จักจั่นจวง จักจั่นเขา

คิตธุรรรมชาติ

Order Odonata

แมลงปอ (Dragonflies) แมลงปอเข็ม (Damselflies)

Order Neuroptera

แมลงช่างปีกใส (Lacewings)

Order Dermaptera

แมลงหางหนีบ (Earwigs)

Order Hymenoptera

ผึ้ง (Bees) ต่อ แมง (Wasps) มด (Ants) แมงเบียน (Parasitoids)

Order Odonata

แมลงปอ (Dragonflies) แมลงปอเข็ม (Damselflies)

ลักษณะทั่วไป

- ตัวรวมใหญ่ ส่วนท้องเรียวยาว หนวดแบบเส้นขน
- ปีก : แบบบาง
- ปาก : กัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

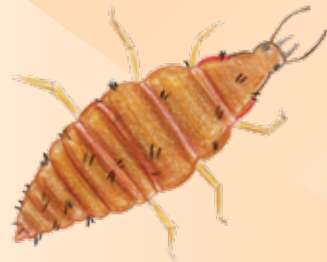
- ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยเป็นแมลงตัวห้ำ

ตัวอย่าง

- แมลงปอบ้าน แมลงปอเข็ม แมลงปอเสือ แมลงปอยักษ์

Order Neuroptera

แมลงข้างปีกใส (Lacewings)

ลักษณะทั่วไป

- ลำตัวค่อนข้างอ่อนนุ่ม etailวมใหญ่ หนดแบบเส้นด้าย มีเส้นปีกมากทั้งตามยาว และกว้าง
- ปีก : แบบบาง
- ปาก : ตัวเต็มวัย (ปากแบบกัดกิน) / ตัวอ่อน (ปากดัดแปลงเป็นท่อคล้ายเข็ม สำหรับดูดของเหลว)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ดักแด้ → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นตัวห้ำที่สำคัญทางการเกษตร

Order Dermaptera

แมลงหางหนีบ (Earwigs)

ลักษณะทั่วไป

- ลำตัวยาว มีลักษณะแข็ง / แพนหาง (cerci) ที่ส่วนท้องดัดแปลงเป็น
- ลักษณะคล้ายคีม หรือปากคีบ (forceplike cerci)
- ปีก : คู่หน้า (แบบเหนียว (tegmina), แบบแข็ง (elytra)) / คู่หลัง (แบบบาง)
- ปาก : กัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

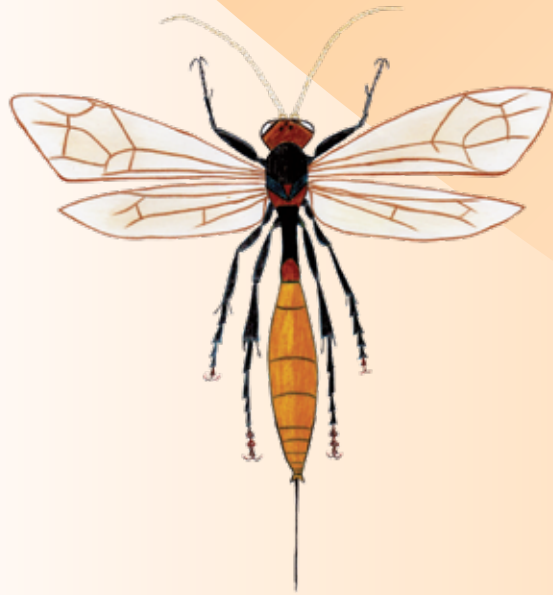
ความสำคัญ

- เป็นแมลงตัวห้ำที่สำคัญทางการเกษตร

Order Hymenoptera

ผึ้ง (Bees) ต่อ (Wasps) มด (Ants) แมลงเบียน (Parasitoids)

Order Hymenoptera

ผึ้ง (Bees) ต่อ แตน (Wasps) มด (Ants) แตนเบียน (Parasitoids)

ลักษณะทั่วไป

- ส่วนท้องเชื่อมติดกับส่วนอกคล้ายเอวคอดท้ว เส้นปีกแตกต่างกัน บางชนิดแทบไม่มีเส้นปีก
- เพศเมียมีอวัยวะวางไข่ (ovipositor) มีการพัฒนาดี
- ปีก : แบบบาง
- ปาก : กัดเคี้ยว (chewing - lapping) และปากแบบกัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ดักแด้ → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นแมลงผสมเกสร เป็นตัวเบียนของแมลงศัตรูพืช และบางชนิดตัวเต็มวัยเป็นตัวห้ำ

ตัวอย่าง

- ต่อ แตน หนาร่า มด ผึ้ง ชันโรง แมลงภู่ แตนเบียนไข่ทริโคแกรมม่า แตนเบียนหนอนบรอกอน แตนเบียนหนอนใยผัก แตนเบียนเพลี้ยแป้งมันสำปะหลังสีชมพู และแตนเบียนชนิดอื่น ๆ

ศัตรูพืช และศัตรูธรรมชาติ

Order Thysanoptera

เพลี้ยไฟ (Thrips)

Order Orthoptera

ตั๊กแตน (Grasshoppers, Locusts)

จิ้งหรีด (Crickets)

Order Araneae

แมงมุม (Spiders) ไส้ (Mites)

Order Coleoptera

ด้วงปีกแข็ง (Beetles)

Order Hemiptera

มวน (Bugs)
(Heteroptera : True bugs)

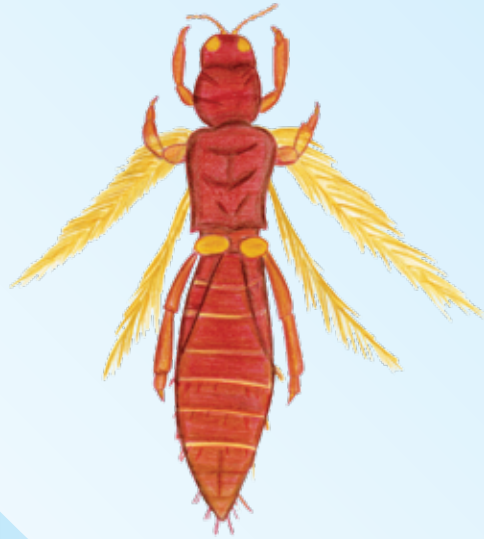
Order Diptera

แมลงวัน (Flies) ริ้น (Midges)
บั่ว (Gall midges) ยุง (Mosquitoes)

หมายเหตุ : ศัตรูพืช หมายถึง แมลงตัวร้าย
ศัตรูธรรมชาติ หมายถึง แมลงตัวดี

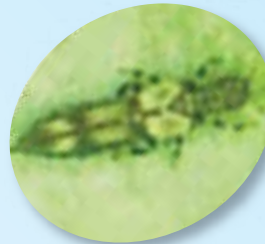
Order Thysanoptera

เพลี้ยไฟ (Thrips)

แมลงตัวร้าย

แมลงตัวดี

ตัวเมีย

ตัวผู้

ภาพ : นายอิทธิพล บรรณาการ

ลักษณะทั่วไป

- มีขนาดเล็กถึงเล็กมาก ลำตัวเรียวยาว
- ปีก : แบบบางยาว มีเส้นขนเรียงตามขอบปีก
- ปาก : เขี่ยดูด (rasping - sucking)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไช้ → ตัวอ่อน → ดักแด้ (ตัวอ่อนวัยสุดท้าย) → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

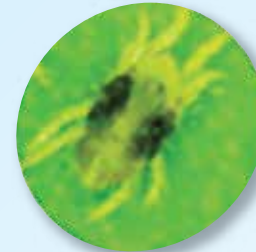
- ส่วนใหญ่เป็นศัตรูพืชที่สำคัญทางเศรษฐกิจ มีเพียงบางชนิดที่เป็นตัวห้ำ

Order Araneae

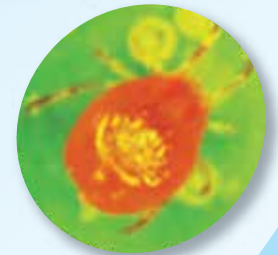
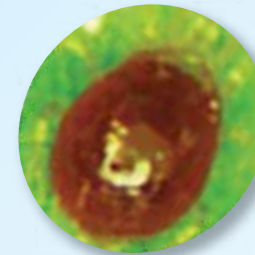
แมงมุม (Spiders) ไส้ (Mites)

แมลงตัวร้าย

แมลงตัวดี

ลักษณะทั่วไป

- ลำตัวแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ส่วนหัว และอกรวมกัน และส่วนที่ 2 คือ ส่วนท้อง / มี 8 ขา
- ปีก : ไม่มี
- ปาก : แบบดูด มีเขี้ยวไว้จับเหยื่อ และแทงเพื่อปล่อยน้ำพิษออกมา
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไช้ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืชทางการเกษตร ได้แก่ ไส้ศัตรูพืช (ไรแดงหมอน ไรแดงมันสำปะหลัง ไรสีขา ไรขาวพริก)
- เป็นตัวห้ำของแมลงศัตรูพืชทางการเกษตร ได้แก่ แมงมุมสุนัขป่า แมงมุมเขี้ยวยาว แมงมุมหลังเงิน ไรตัวห้ำ

Order Orthoptera

ตั๊กแตน (Grasshoppers, Locusts) จิ้งหรีด (Crickets)

แมลงตัวร้าย

แมลงตัวดี

ลักษณะทั่วไป

- ตารวมเจริญเติบโต ลักษณะ:ขา มีหลายแบบ เช่น ขากระโดด ขาจับ ขาขุด
- ปีก : คู่หน้า (แบบเหนียว (tegmina)) / คู่หลัง (แบบบาง)
- ปาก : กัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืช และแมลงตัวทำ

ตัวอย่าง

- ศัตรูพืช : ตั๊กแตนหนวดยาว เช่น ตั๊กแตนปากกิ่งก่า ตั๊กแตนข้าว ตั๊กแตนไฟ
- ตัวทำ : ตั๊กแตนตำข้าว ตั๊กแตนหนวดยาว จิ้งหรีดหนวดยาว

Order Coleoptera

ด้วงปีกแข็ง (Beetles)

ลักษณะทั่วไป

- มีขนาดเล็กลงถึงขนาดใหญ่ ลำตัว ขา และปีกมีลักษณะแข็งแรง
- ปีก : คู่หน้า (เป็นแผ่นแข็ง (elytra)) / คู่หลัง (เป็นแบบบาง)
- ปาก : กัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ดักแด้ → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืชที่สำคัญทางการเกษตร ป่าไม้ และศัตรูในโรงเก็บ
- เป็นตัวทำกินแมลงศัตรูพืช / บางชนิดช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุ

ตัวอย่าง

- ศัตรูพืช : ด้วงแรดมะพร้าว ด้วงจวงมะพร้าว ด้วงหนวดยาว ด้วงหมัดผัก ด้วงเต่าแตง มอดแป้ง แมลงมูลหลวง แมลงตำหนามมะพร้าว แมลงตำหนามข้าว ด้วงกุหลาบ ด้วงจวงมินทศ ด้วงน้ำมัน
- ตัวทำ : ด้วงดิน ด้วงกันกระดก ด้วงเสือ ด้วงคล้ายมด ด้วงเต่าลายหยิก ด้วงเต่าลายสมอ ด้วงเต่าสีส้ม และด้วงเต่าตัวห้าชนิดต่าง ๆ

Order Coleoptera

ด้วงปีกแข็ง (Beetles)

แมลงตัวร้าย

แมลงตัวดี

Order Hemiptera

มวน (Bugs)

(Heteroptera : True bugs)

ลักษณะทั่วไป

- มีขนาดเล็กลงถึงขนาดใหญ่ มีแผ่นสามเหลี่ยม (scutellum) กั้นโคนปีกคู่หน้า
- ปีก : คู่หน้า (ส่วนโคนมีลักษณะแข็ง (hemelytron)) / คู่หลัง (แบบบาง)
- ปาก : เจาะดูด (piercing - sucking)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืช และแมลงตัวทำ

ตัวอย่าง

- ศัตรูพืช : มวนเขียวข้าว มวนถั่วเหลือง มวนนกก้าม มวนลำไย มวนกะหล่ำ มวนจู้จี้
แมลงสิง แมลงห้ำ มวนปีกแก้ว มวนดอกกรัก มวนแดง
- ตัวทำ : มวนพิษชาติ มวนเพชรชาติ มวนเขียวดูดไข่ มวนตาโต มวนดอกไม้ แมลงดานา จิงโจ้น้ำ

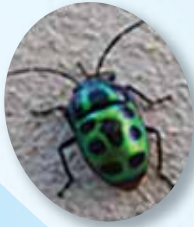
Order Hemiptera

มวน (Bugs)

(Heteroptera : True bugs)

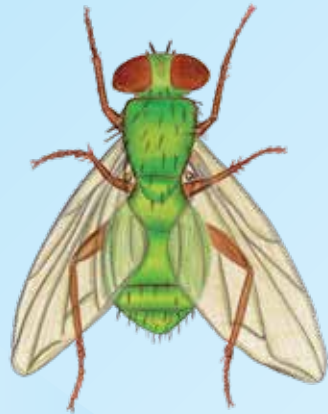
แมลงตัวร้าย

แมลงตัวดี

Order Diptera

แมลงวัน (Flies) ริ้น (Midges) บั่ว (Gall midges) ยุง (Mosquitoes)

ลักษณะทั่วไป

- กลุ่มนี้โดยทั่วไป เรียกว่า แมลง 2 ปีก และมีอวัยวะพิเศษเป็นปุ่มยื่นออกมาแทน
- ปีกคู่ที่ 2 (halteres) มีหน้าที่รักษาสมดุลขณะแมลงกำลังบิน
- ปีก : แบบบาง
- ปาก : ชีบดูด (sponging) กัดชีบดูด (cutting - sponging) เจาะดูด (piercing - sucking)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ดักแด้ → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืชที่สำคัญทางการเกษตร / ทางการแพทย์
- เป็นตัวห้ำ / ตัวเบียนของแมลงศัตรูพืช
- เป็นแมลงอื่น ๆ ในระบบนิเวศ (กินซากพืช ซากสัตว์ กินเชื้อรา)

ตัวอย่าง

- ศัตรูพืช : แมลงวันผลไม้ แมลงวันเต่างู แมลงวันพริก แมลงวันหนอนชอนใบ บั่ว
- ตัวห้ำ : แมลงวันดอกไม้ แมลงวันหัวบวบ แมลงวันชากยาว
- ตัวเบียน : แมลงวันก้นขน แมลงวันตาโต

Order Diptera

แมลงวัน (Flies) ริ้น (Midges) บั้ว (Gall midges) ยุง (Mosquitoes)

แมลงตัวร้าย

แมลงตัวดี

แมลงอื่นๆ

Order Ephemeroptera

แมลงชีปะขาว (Mayflies)

Order Collembola

แมลงหางด้ก (Springtails)

Order Isoptera

ปลวก (Termites / White ants)

Order Ephemeroptera

แมลงชีปะขาว (Mayflies)

ลักษณะทั่วไป

- ลำตัวบอบบาง ส่วนปลายท้องมีแพนหาง (cerci) 2 - 3 เส้น
- ปีก : แบบบาง
- ปาก : ตัวอ่อน (ปากแบบกัดกิน (chewing)) / ตัวเต็มวัย (ปากเสียม)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไช้ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- ใช้เป็นตัวชี้วัดชีวภาพ (bioindicator) ทางน้ำ

Order Collembola

แมลงหางด้ง (Springtails)

ลักษณะทั่วไป

- ลำตัวอ้วนป้อม / ยาวเรียว มีอวัยวะคล้ายส้อม 2 แฉกเรียวยาว (furcula) อยู่ปลายส่วนท้อง ใช้สำหรับกระโดดให้ลอยจากพื้นดิน และมีอวัยวะคล้ายท่อ (collophore) เป็นอวัยวะเกี่ยวกับการดูดซึมน้ำ และการยึดเกาะพื้นดิน
- ปีก : ไม่มีปีก
- ปาก : กัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไช้ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย (ametabolous)
- มีการเจริญเติบโตแต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง

ความสำคัญ

- กินอินทรียวัตถุที่เน่าเปื่อย หรือกินพวกเชื้อรา ใช้เป็นตัวชี้วัดชีวภาพ (bioindicator) ทางดิน

Order Isoptera

ปลวก (Termites / White ants)

ลักษณะทั่วไป

- ลำตัวอ่อนนุ่ม ส่วนท้องไม่คอดกั้วแบบมด เป็นแมลงสังคมแบบแท้จริง
- ปีก : ไม่มีปีก / มีปีก (วรรณะสืบพันธุ์)
- ปาก : กัดกิน (chewing)
- การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง : ไข่ → ตัวอ่อน → ตัวเต็มวัย

ความสำคัญ

- เป็นศัตรูพืชที่สำคัญของบ้านเรือน ป่าไม้

ที่ปรึกษา

นายเข้มแข็ง ยุติธรรมดำรง
นายชจร เสาประเสริฐ
นายรพีทัศน์ อุ่นจิตตพันธ์

อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย

จัดทำโดย

นางภคกัญญา ไสมเกียรติ์
นางสินันต์ธร จันทร
นางสาวนิธิมา รัตติโชติ
นางสาวปวีณา คนยงค์
นางสาวศิริส สุวรรณมณี
นางสาววรรณภา โศกเย็น
นางสาวเกษวรา สุขเกิด

ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืชและดินปุ๋ย
นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการเกษตร

กลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอารักขาพืชและดินปุ๋ย
กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร

